

University of Groningen

De brief aan de Kolossenzen en de brief aan de Efeziërs

van Kooten, Geurt Henk

Published in:

De Bijbel literair: Opbouw en gedachtegang van de bijbelse geschriften en hun onderlinge relaties

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2003

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

van Kooten, G. H. (2003). De brief aan de Kolossenzen en de brief aan de Efeziërs. In Fokkelman/Jan, & Weren/Wim (editors), *De Bijbel literair: Opbouw en gedachtegang van de bijbelse geschriften en hun onderlinge relaties* (blz. 627-638). Meinema.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

DE BRIEF AAN DE KOLOSSENZEN EN DE BRIEF AAN DE EFEZIËRS

Geurt Henk van Kooten

DE BRIEF AAN DE KOLOSSENZEN

ALGEMENE INHOUD EN STRUCTUUR

De brief aan de Kolossenzen is geschreven in een situatie waarin het christendom ten gevolge van de (paulijnse) missie wijdverspreid was geworden. Hoewel reeds Paulus zelf halverwege de jaren vijftig na Christus, aan het einde van zijn rondtocht door een groot gedeelte van het oostelijke Middellandse Zeegebied (Syrië, Turkije en Griekenland), de uitspraak kon doen, dat 'mij in deze streken geen arbeidsveld meer overblijft' (Rom. 15:23), is het waarschijnlijk dat de in Kol. veronderstelde verbreidheid van het christendom op de jaren zeventig na Christus betrekking heeft. Zoals straks toegelicht zal worden, lijkt Kol. in deze jaren door een leerling van Paulus geschreven te zijn. De brief is geadresseerd aan Kolosse (Turkije), dat honderdzig kilometer ten oosten van Efeze gelegen is aan een doorgaande weg van Efeze naar het oosten.

De auteur van Kol. tracht zijn lezers ervan te overtuigen dat de kwantitatieve uitbreiding van het christendom vergezeld moet gaan van een kwalitatieve groei. Deze kwalitatieve groei kenmerkt zich volgens hem door voortdurende dankzegging aan God alsook door een toenemende kennis van God en Christus in hun verhouding tot de gehele fysische en sociale werkelijkheid waarin de christenen leven. Zowel van Paulus als van Epafraas, de tussenpersoon tussen Kolosse en Paulus, wordt gezegd dat zij al hun krachten inspannen om christenen tot perfectie (1:28; 4:12-13) en volledige vervulling (1:9; 2:2; 4:12) te brengen; perfectie behoort het kenmerk van de christelijke gemeente te zijn (3:14).

De kwalitatieve groei van het christendom wordt volgens Kol. nagestreefd door veel aandacht te besteden aan instructie, kennisoverdracht en aansporingen. In de situatie waarin het christendom zich uitbreidt, is blijkens Kol. ook in toenemende mate behoefte aan een positiebepaling van het christendom ten aanzien van de algemene Grieks-Romeinse wijsbegeerte die sinds Alexander de Grote (356-323 voor Chr.) in het gehele Middellandse Zeegebied heeft doorgewerkt. Deze behoefte betreft zowel gedachten over het universum en de plaats van de mens daarin (de kosmologie), alsook de ethiek en de sociale ethiek. Om deze reden geeft de auteur van Kol. uitvoerig zijn visie op de relatie van Christus tot de fysische kosmos, laat hij zien hoe Christus en het streven naar wijsheid

OPBOUW VAN KOLOSSENZEN

Sectie I	1:1-2	Aanduiding van afzenders en geadresseerden, met genade- en vredesgroet
Sectie II	1:3-8	Dankzegging aan God voor het geloof van de Kolossenzen
Sectie III	1:9-23	Voorbede voor de kwaliteitsverbetering van hun geloof
Sectie IV	1:24-2:7	Het bijzondere van de wereldwijde evangelieverkondiging
Sectie V	2:8-3:4	Het centrale gedeelte over de kosmische heerschappij van Christus, bestaande uit drie concrete waarschuwingen tegen kosmologische denkfouten (2:8-15; 2:16-17; 2:18-19) en een dubbele conclusie (2:20-23; 3:1-4)
Sectie VI	3:5-17	Ethische aansporingen voor individuen
Sectie VII	3:18-4:1	Sociaal-ethische regels voor groepen binnen een antieke huishouding
Sectie VIII	4:2-6	Aansporing tot gebed en tot goede omgang met anderen in de maatschappij
Sectie IX	4:7-18	Briefslot: Opmerking over de bezorging van de brief, lijsten met groeten, aansporing tot uitwisseling van brieven en genadewens

zich tot elkaar verhouden en gaat hij in op de vraag hoe christenen zich moeten opstellen binnen de antieke maatschappij. Zijn brief bestaat uit negen secties.

Sectie I. In de eerste sectie (1:1-2) richten Paulus en Timoteüs zich tot de Kolossenzen en wensen zij hun genade en vrede.

Sectie II. In de tweede sectie (1:3-8) spreken zij hun dank uit aan God voor het geloof van de Kolossenzen in het evangelie, dat nu ook in Kolosse gearriveerd is en daar vrucht draagt en verder uitgroeit, zoals dat in de gehele bewoonde wereld gebeurt. In Kolosse en in de nabijgelegen plaatsen Laodicea en Hiërapolis is dit evangelie verbreid door de inspanningen van Epafraas, een medewerker in de paulijnse missie (1:7-8; vgl. 4:12-13).

Sectie III. De derde sectie (1:9-23) beschrijft hoe Paulus en Timoteüs, nadat zij van de bekering van de Kolossenzen gehoord hebben, voorbede voor hen doen. Het doel van deze voorbede is dat de vruchtbaarheid van het evangelie in Kolosse inderdaad mag inhouden dat de Kolossenzen vruchtbaar zijn in goede werken, en dat de groei die het evangelie daar doormaakt betekent dat de Kolossenzen werkelijk groeien in hun kennis van God. Deze kwalitatieve groei gaat dan samen met het uitdrukken van hun dankbaarheid aan God, die gedankt wordt omdat Hij hen heeft verplaatst in het koninkrijk van Christus, dat kerk en kosmos omspant. Tengevolge van diens activiteiten zijn de Kolossenzen nu heilig, maar zij kunnen dat alleen blijven indien zij zich niet verwijderden van het evangelie dat thans wereldwijd verkondigd wordt.

Sectie IV. Deze wereldwijde verkondiging van het evangelie, zo wordt in de vierde sectie (1:24-2:7) betoogd, is heel bijzonder, omdat het evangelie tijdenlang een mysterie is gebleven, maar nu door God onder de volken bekend wordt gemaakt aan de heiligen, tot wie nu ook de Kolossenzen behoren. Door de inspanningen van de paulijnse missie wordt de inhoud van dit mysterie, Christus, verbreid. Mensen worden gewaarschuwd en onderwezen in de gehele wijsheid met als doel dat zij perfect zullen worden door Christus, in wie alle schatten van wijsheid en kennis verborgen liggen. Dit onderwijs gaat gepaard met de algemene waarschuwing dat men zich niet moet laten misleiden door ongeldige redeneringen, maar dat men zich moet houden aan de overlevering omtrent Christus als Heer, getrouw moet zijn aan het geloof zoals men dat onderwezen heeft gekregen, en vervuld met dankbaarheid.

Sectie V. Wat het mysterie van Christus inhoudt, in welk opzicht Christus Heer is en heerschappij uitoefent, en van welke aard de genoemde denkfouten zijn, zet de auteur uiteen in de vijfde sectie (2:8-3:4), die de kern van zijn brief vormt. Deze kern bestaat uit drie concrete waarschuwingen (2:8-15; 2:16-17; 2:18-19), waarna de sectie afgesloten wordt met twee pogingen om de lezers te plaatsen in het kosmische scenario dat de schrijver zojuist in de kern van zijn brief ontvouwd heeft (2:20-23; 3:1-4). Op de inhoud van deze kern wordt beneden nader ingegaan als de belangrijkste gedachtegangen in Kol. behandeld worden. Aan het slot van deze sectie worden de lezers aangespoord om wijs te zijn ten aanzien van de dingen die boven zijn, en niet ten aanzien van de dingen die op aarde zijn.

Sectie VI. Op deze aansporing sluit de zesde, ethische sectie (3:5-17) nauw aan. De lezers worden aangemoedigd om verschijnselen op aarde als morele verdorvenheid en slechtheid af te leggen, omdat men bij de doop (3:9; 2:11-13) de oude mens heeft afgelegd en de nieuwe mens heeft aangedaan, tezamen met allerlei deugden. Hun nieuwe bestaanswijze wordt

gekenmerkt door een streven naar liefde en perfectie (3:14), dankbaarheid (3:15), het elkaar onderwijzen in de gehele wijsheid, het elkaar waarschuwen (3:16) en het uiten van hun dankbaarheid aan God (3:17).

Sectie VII. Op deze ethische sectie volgt een zevende sectie (3:18-4:1) die sociaal-ethisch van aard is, omdat de auteur daarin zijn betoog uitbreidt met opmerkingen hoe christenen moeten leven binnen de context van de antieke huishouding – het fundament van de toenmalige maatschappij dat bestond uit een getrouwd echtpaar, hun kinderen en hun gemeenschappelijk bezit met inbegrip van slaven. In deze sociaal-ethische sectie richt hij zich afzonderlijk tot de vrouwen en hun mannen, de kinderen en hun vaders en tot de slaven en hun heren.

Sectie VIII. Het einde van zijn brief naderend, gaat de auteur in de achtste sectie (4:2-6) over tot een aansporing om stevig vast te houden aan het gebed, zodat men wakker blijft voor de dankzegging en bidt voor de verdere verspreiding van het mysterie van Christus. Als christen moet men in wijsheid samenleven met de maatschappij en weten hoe men op vragen terzake, met goodwill en goed voorbereid moet antwoorden.

Sectie IX. De auteur sluit zijn brief in de negende sectie (4:7-18) af met een opmerking over Tychikus, die de brief zal bezorgen, met een uitgebreide lijst van mensen die zich laten groeten, en met de aanbeveling om deze brief te ruilen voor een brief die de naburige gemeente in Laodicea ontvangen heeft.

BELANGRIJKE GEDACHTEGANGEN

Er spelen in Kol. drie belangrijke gedachtegangen een rol. Deze gedachtegangen kunnen kortweg worden aangeduid als een *extern wijsgerig-kosmologische*, een *intern paulijnse* en een *extern sociologische* gedachtegang.

EEN EXTERN WIJSGERIG-KOSMOLOGISCHE GEDACHTEGANG

De algemene waarschuwing aan het slot van de vierde sectie, dat men Christus als Heer moet beschouwen (2:4-7), wordt in de vijfde sectie, de hoofdsectie van Kol., uitgewerkt in drie meer specifieke waarschuwingen waarin de heerschappij van Christus over de kosmos ter sprake wordt gebracht. Deze heerschappij van Christus houdt drie dingen in.

Christus is Heer over de elementen van de fysische kosmos (2:8-15).

Met deze gedachte bepaalt de auteur zijn positie ten aanzien van Grieken, Romeinen en gehelleniseerde Joden, die sinds Empedocles de kosmos opvatten als een samenstelling van de vier elementen water, aarde, lucht en vuur. In de kosmologie behoort volgens hem niet alleen sprake te zijn van elementen, maar ook van Christus. Christus is immers hoofd over alle kosmische machten en krachten (2:10) en zelfs kan gezegd worden dat in Christus het wezen van God ook de gestalte aangenomen heeft van een lichaam (2:9), dat wil zeggen van een kosmisch lichaam. Deze gedachte had de auteur reeds voorbereid in het openingsgebed van de derde sectie. Hierin werd aangegeven dat de heerschappij van Christus zich uitstrekt over kosmos en kerk (1:12-20): Christus is de eerste in de kosmos (1:15-17) en de eerste in de kerk (1:18a-c) opdat hij in alles de eerste zou zijn (1:18d), dat wil zeggen in de schepping (1:19) en in de herschepping (1:20).

In de hoofdsectie van Kol. wordt deze gedachte hernomen en gezegd dat het wezen van God bij de schepping in Christus zichtbaar is geworden als een kosmisch lichaam (2:9-10 = 1:15-17 en 1:19). In de hoofdsectie wordt ook beklemtoond dat Christus zijn heerschappij over de kosmische machten en krachten (2:10) door zijn dood en opstanding hernieuwd heeft (2:11-15). Hier combineert de auteur van Kol. gedachten van Paulus over de kosmische heerschappij van Christus (Gal. 4:3-10; I Kor. 15:23-28) met Grieks-Romeinse gedachten over de kosmische functie van bepaalde goden.

Christus is Heer over de bepalingen van de (religieuze) kalenders en feesten (2:16-17).

De gedachte van de kosmische heerschappij van Christus wordt verder uitgewerkt en opnieuw geeft de auteur een positiebepaling van het christendom ten aanzien van de omringende Grieks-Romeinse en Joodse wereld. De kalenders en de daarmee gepaard gaande feesten worden volgens hem in feite bepaald door, en zijn het resultaat van de loop van de hemellichamen (2:16-17a). Deze hemellichamen zijn echter niet autonoom, maar behoren in hun totaliteit tot het kosmische lichaam van Christus (2:17b). De kalenders en hun feesten (dingen die bepaald worden door de hemellichamen en daarom plaats zullen vinden) zijn in feite de schaduw die geworpen wordt door het ene kosmische lichaam van Christus.

Christus is Heer over de tussenwezens in de kosmos, zoals engelen (2:18-19).

Niet alleen moet men de macht van de hemellichamen en de kalenders niet verabsoluteren, ook moet men geen verering bewijzen aan engelen, een categorie kosmische tussenwezens die zowel in het jodendom als in het Grieks-Romeinse wereldbeeld bekend waren. Als men een dergelijke kosmische tussenlaag aanbidt, richt men zich niet op het hoofd, Christus, uit wie het hele kosmische lichaam gevoed wordt. Weliswaar is de kosmos het lichaam van Christus, maar verering komt alleen Christus toe en niet de onderdelen van dat lichaam.

Door deze waarschuwingen bepaalt de auteur van Kol. de verhouding tussen het christendom en de omliggende wereld. Christenen hebben door de doop (2:11-13) deel gekregen aan Christus die door zijn dood en opstanding zijn heerschappij over de kosmos vernieuwd heeft. Deze dood (2:20-23) en opstanding (3:1-4) voltrekken zich ook in de gedoopten zodat zij zich de nieuwe werkelijkheid bewust worden. Zij bezitten niet slechts de schijn van wijsheid (2:23) maar de werkelijke wijsheid die verband houdt met de kosmische Christus (2:2-3), een wijsheid waarin zij onderwezen zijn (1:28), verder groeien (1:9) en elkaar onderwijzen (3:16).

EEN INTERN PAULIJNSE GEDACHTEGANG

Naast deze bepaling van de externe relatie tussen groeiend christendom en de omringende wereld, is er ook een belangrijke gedachtegang in Kol. die vooral intern, vanuit de ontwikkeling van het paulijnse gedachtegoed, verstaan moet worden. De auteur van Kol. beklemtoont sterk de mate waarin Christus' heerschappij over de kosmos reeds verwerkelijk is. Zijn leermeester Paulus meende dat deze heerschappij zich geleidelijk in de korte periode tussen de opstanding van Christus en het einde zou realiseren (I Kor. 15:23-28). Nadat gebleken is dat Paulus' verwachting van een spoedig einde in de jaren zeventig na Christus

nog niet was uitgekomen, neemt zijn leerling in Kol. Paulus' gedachten omtrent God, Christus en kosmos over, ontwikkelt deze verder en beklemtoont daarbij dat het Heer-zijn van Christus over de kosmos reeds werkelijkheid is.

EEN EXTERN SOCIOLOGISCHE GEDACHTEGANG

Het Heer-zijn van Christus wordt in de zevende sectie ook doordacht met het oog op de maatschappij (3:18-4:1). Hier vindt nogmaals een bepaling van de externe relatie tussen christendom en wereld plaats. In de zesde sectie had de auteur al beklemtoond dat de ideologische tegenstellingen tussen Grieken en barbaren en tussen vrijen en slaven niet langer geldig zijn (3:9-11). De heerschappij van Christus heeft ook consequenties voor de sociaal-ethische verhoudingen binnen de maatschappij, zo blijkt ook uit de gehele zevende sectie. De auteur van Kol. neemt sociaal-ethisch gedachtegoed omtrent de antieke huishouding over van Grieks-Romeinse filosofen, maar brengt daarin christelijke veranderingen aan, zoals hij dat eerder ook deed met het kosmologische gedachtegoed. Christenen, zo zegt hij aan het einde van zijn brief, behoren in wijsheid met de maatschappij om te gaan en moeten passend op hun gestelde vragen kunnen antwoorden (4:5-6).

TAAL EN STIJL

Kol. geeft de indruk geschreven te zijn in de jaren zeventig na Christus door een leerling van Paulus. De genoemde interne en externe gedachtegangen die de brief domineren, maken dat Kol. meer het karakter heeft van een traktaat dan van een brief, hoewel formeel de briefkenmerken behouden zijn. Dat de brief door een leerling op naam van zijn leermeester is gesteld, was zowel binnen de Joodse als de Grieks-Romeinse wereld niet ongebruikelijk, zoals de Joodse pseudepigrafen en geschriften uit bepaalde filosofische kringen aangeven. Hoewel Kol. als brief te boek staat, is het onwaarschijnlijk dat dit geschrift als brief aan Kolosse is bedoeld. Het was veeleer als traktaat ontworpen en bestemd om in vele gemeenten te circuleren en voor hen de relatie tussen christendom en omringende cultuur te verhelderen. Dit universele perspectief is in geheel Kol. aanwezig; de aan Kolosse geadresseerde waarschuwingen zijn in de gehele toenmalige Grieks-Romeinse wereld van toepassing.

INTERTEKSTUELE RELATIES

De relatie met andere teksten is als volgt:

- Er is een indirecte relatie met de authentieke brieven van Paulus in zoverre de gedachten van Paulus over God, Christus en kosmos (Gal. 4:3-10 en 6:14-15; I Kor. 15:23-28) door de auteur van Kol. verder doordacht worden.
- Een directe relatie is aanwijsbaar met de brief aan Filemon, omdat de auteur van Kol. in zijn brief gebruik maakt van vele namen die in Filemon genoemd worden (Kol. 4:9-17).
- Opvallenderwijs wordt nergens in Kol. gebruik gemaakt van de Joodse Schrift.
- Vermeldenswaardig is dat Kol. door de auteur van Efeziërs tot uitgangspunt genomen wordt voor zijn brief, zodat Kol. in Efeziërs een eerste becommentariëring ontvangt.

DE BRIEF AAN DE EFEZIËRS

ALGEMENE INHOUD EN STRUCTUUR

De brief aan de Efeziërs kan naar inhoud en structuur niet begrepen worden zonder de brief aan de Kolossenzen. De schrijver van Ef., een leerling van Paulus, heeft zijn brief geschreven als een soort commentaar op Kol. en op naam van Paulus gesteld. De aanleiding om Kol. te becommentariëren werd voor hem gevormd door de eenzijdige nadruk die in Kol. gelegd wordt op de reeds geheel verwerkelijkte heerschappij van Christus over de kosmos. De indruk zou kunnen ontstaan, aldus de auteur van Ef., dat er geen sprake meer is van een krachterspel tussen Christus en de kosmische machten.

Hoewel de auteur van Ef. overtuigd is van de uiteindelijke heerschappij van Christus over de kosmos en meent dat deze bezig is zich te verwerkelijken, vindt hij het nog te vroeg om de kosmos te beschouwen als het kosmische lichaam van Christus. Terwijl in Kol. zowel de kerk (1:18; 1:24; 3:15) als de kosmos (2:17; 2:19; 2:9-10) het lichaam van Christus genoemd worden, vindt de auteur van Ef. het beter om thans alleen de kerk als Christus' lichaam te beschouwen. In zijn commentaar op Kol. maakt hij echter tegelijk duidelijk dat de kerk wel is aangelegd op de kosmos en in dit opzicht een bepaalde taak heeft. Kerk en kosmos vormen de thema's van zijn betoog en grote nadruk valt op het krachtenveld waarin de kerk zich nog bevindt.

Om zijn commentaar op Kol. te kunnen geven, volgt de auteur van Ef. de negendelige structuur van Kol., hoewel hij één sectie achterwege laat. Om aan te geven hoezeer de structuur van Ef. door de structuur van Kol. bepaald wordt, zullen de secties van Ef. genummerd worden in overeenstemming met de secties van Kol. De auteur van Ef. voegt aan de door hem overgenomen structuur van Kol. echter in totaal nog drie nieuwe secties toe. Deze secties worden benoemd als secties NIEUW I, II en III. De structuur van Ef. is als volgt opgebouwd.

Sectie I. In de eerste sectie (1:1-2) richt Paulus zich tot de Efeziërs en wenst hij hun genade en vrede. Ofschoon Ef. bekend is geworden als de brief aan de Efeziërs, ontbreekt in een aantal belangrijke oude handschriften de naam Efeze. Op grond van het feit dat Marcion in het midden van de tweede eeuw na Christus Ef. kende als de brief aan de Laodicezen is het niet onwaarschijnlijk dat de brief oorspronkelijk gericht was aan Laodicea. Dit blijkt mogelijk ook uit de door de auteur van Ef. gewekte suggestie dat zijn brief de in Kol. 4:15-16 genoemde brief aan de Laodicezen is.

Sectie II. In de tweede sectie (1:3-14) wordt God geprezen omdat Hij de gelovigen gezegend heeft met alle geestelijke zegeningen. Deze zegeningen bestaan onder meer uit de bekendmaking van het mysterie, dat inhoudt dat er een plan is om in de volheid van de tijd de gehele kosmos weer onder één hoofd, Christus, bijeen te brengen (1:9-10). Dit mysterie is het centrale thema van de brief.

Sectie III. De derde sectie (1:15-2:10) bestaat uit een voorbede voor geestelijke energie-opwekking in de gelovigen zodat zij beginnen te begrijpen dat de energie die in hen werkzaam is de energie is waarmee God Christus uit de doden heeft opgewekt, hem boven de kosmische machten en krachten in de hemelen heeft gezet en alles aan hem onderworpen

OPBOUW VAN EFEZIËRS, VERGELEKEN MET DE OPBOUW VAN KOLOSSENZEN

DE BRIEF AAN DE EFEZIËRS

Sectie I (1:1-2): Aanduiding van afzender en geadresseerden, met genade- en vredes-groet

Sectie II (1:3-14): Lofprijzing voor de bekendmaking van het mysterie

Sectie III (1:15-2:10): Voorbede voor geestelijke energieopwekking

Toegevoegde sectie NIEUW I (2:11-22): Introductie van de christelijke gemeenschap als één van de thema's van de brief

Sectie IV (3:1-21): De verkondiging van Gods wijsheid door de kerk aan de kosmos

Sectie V: [SECTIE WEGGELATEN]

Toegevoegde sectie NIEUW II (4:1-16): De christelijke gemeenschap in haar verhouding tot de omringende kosmos

Sectie VI (4:17-5:20): Ethische aansporingen voor individuen

Sectie VII (5:21-6:9): Sociaal-ethische regels voor groepen binnen een antieke huishouding

Toegevoegde sectie NIEUW III (6:10-17): De strijd tegen de kosmische heersers

Sectie VIII (6:18-20): Aansporing tot gebed

Sectie IX (6:21-24): Briefslot: Opmerking over de bezorging van de brief en wensen van vrede en genade

DE BRIEF AAN DE KOLOSSENZEN

Sectie I (1:1-2): Aanduiding van afzenders en geadresseerden, met genade- en vredes-groet

Sectie II (1:3-8): Dankzegging aan God voor het geloof van de Kolossenzen

Sectie III (1:9-23): Voorbede voor de kwaliteitsverbetering van hun geloof

--

Sectie IV (1:24-2:7): Het bijzondere van de wereldwijde evangelieverkondiging

Sectie V (2:8-3:4): Het centrale gedeelte over de kosmische heerschappij van Christus

--

Sectie VI (3:5-17): Ethische aansporingen voor individuen

Sectie VII (3:18-4:1): Sociaal-ethische regels voor groepen binnen een antieke huishouding

--

Sectie VIII (4:2-6): Aansporing tot gebed en tot goede omgang met anderen in de maatschappij

Sectie IX (4:7-18): Briefslot: Opmerking over de bezorging van de brief, lijsten met groeten, aansporing tot uitwisseling van brieven en genadewens

heeft (1:15-23). Deze energie wordt gecontrasteerd met de energie die werkzaam is in de ongelovigen; in hen is de tijdgeest van de huidige wereldperiode, de overste van de macht van de lucht, werkzaam (2:1-3). De gelovigen echter ondergaan deze invloed niet meer, maar zijn met Christus opgewekt en in de hemelen gesteld (2:4-10).

Sectie NIEUW I. Terwijl de auteur van Ef. in de eerste drie secties van zijn brief de structuur van Kol. overnam, de inhoud van deze secties volgde en tegelijk zijn eigen gedachtegang opbouwde, voegt hij daarna een eerste nieuwe sectie in, die als zodanig in Kol. ontbreekt en sectie NIEUW I genoemd kan worden (2:11-22). In deze sectie introduceert hij de kerk, de christelijke gemeenschap, als één van de thema's van de brief. Deze gemeenschap wordt in politieke termen beschreven en er ligt een grote nadruk op het multi-etnische karakter van deze gemeenschap en op haar eenheid. In deze gemeenschap bestaat niet langer het onderscheid tussen Joden en niet-Joden. De volken zijn niet langer slechts vreemden, maar in de christelijke gemeenschap bezitten allen hetzelfde staatsburgerschap. Samen vormen zij één nieuw lichaam en hebben zij één en dezelfde geest.

Sectie IV. Na deze nieuwe sectie volgt de auteur van Ef. opnieuw de structuur en inhoud van Kol. De vierde sectie die hij overneemt en bewerkt (3:1-21) handelt over de wereldwijde evangelieverkondiging onder de volken. De nadruk in Ef. komt echter te liggen op het feit, dat het eeuwenlang onbekende mysterie van God aan de volken bekendgemaakt wordt met de bedoeling dat de kerk op haar beurt de wijsheid van God bekendmaakt aan de kosmische machten en krachten in de hemelen (3:8-10). Met het oog op deze taak van de kerk voegt de auteur van Ef. een gebed toe voor de kerk (3:14-21).

Sectie V. De vijfde sectie van Kol., de hoofdsectie van Kol. over de kosmische heerschappij van Christus, wordt door de auteur van Ef. weggelaten. Gedachten uit deze sectie worden wel elders in Ef. overgenomen, maar de sectie als zodanig ontvangt geen plaats in de structuur van Ef. Dit is niet verbazingwekkend, omdat de volledige voltooidheid van de heerschappij van Christus over de kosmos (het thema van de hoofdsectie van Kol.) volgens de auteur van Ef. nog niet bereikt is.

Sectie NIEUW II. In plaats van de hoofdsectie van Kol. voegt de auteur van Ef. opnieuw een nieuwe sectie in, sectie NIEUW II (4:1-16). Evenals in sectie NIEUW I, wordt in deze sectie de eenheid van de christelijke gemeenschap beklemtoond (4:1-6). Met behulp van een citaat uit de Psalmen wordt vervolgens betoogd dat er binnen deze ene kerk verschillende ambten zijn, die Christus heeft ingesteld bij zijn terugkeer naar de hemelen (4:7-12). Christus' opgang naar omhoog leidt volgens de auteur van Ef. uiteindelijk daartoe dat de gehele kosmos vervuld zal zijn (4:9-10). De kerk lijkt hieraan mee te werken doordat zij, door de waarheid te spreken, de kosmos doet opgroeien tot Christus, die het hoofd is waaraan het lichaam van de kerk zijn groei dankt (4:13-16).

Sectie VI. Na de invoeging van sectie NIEUW II neemt de auteur van Ef. opnieuw de draad van de structuur van Kol. op en bewerkt hij de zesde sectie (4:17-5:20). Deze sectie betreft de ethische aansporingen voor individuen. Nieuw in vergelijking met Kol. is hier de sterke nadruk op de tegenstelling tussen licht en duisternis (5:8-14).

Sectie VII. Ook de zevende sectie van Kol., de sociaal-ethische regels voor de omgang tussen de verschillende groepen binnen de antieke huishouding, wordt door de auteur van Ef. overgenomen en bewerkt (5:21-6:9). Opvallend aan zijn bewerking is de uitwerking van de relatie tussen man en vrouw met behulp van de relatie tussen Christus en zijn kerk.

Sectie NIEUW III. Tegen het einde van zijn brief voegt de auteur van Ef. nog eenmaal een nieuwe sectie in – sectie NIEUW III (6:10-17). In deze sectie moedigt hij zijn lezers aan om de wapenrusting van God aan te doen en strijd te voeren tegen de kosmische machten en krachten en tegen de beheersers van de duistere kosmos.

Sectie VIII. Na deze derde en laatste toevoeging herhaalt de auteur van Ef. de achtste sectie van Kol. met haar aansporing om voorbede te doen voor de verspreiding van het mysterie van het evangelie (6:18-20).

Sectie IX. De brief wordt besloten op een vergelijkbare manier als de negende sectie van Kol. met een opmerking over de bezorging van de brief en met wensen van vrede en genade (6:21-24).

BELANGRIJKE GEDACHTEGANGEN

De centrale gedachtegang van Ef. is ontwikkeld met het oog op Kol. en in het bijzonder met het oog op het positieve wereldbeeld van Kol., dat uitgaat van een reeds geheel gerealiseerde heerschappij van Christus over de kosmos. Volgens Kol. is de kosmos dermate stabiel en tot harmonie gebracht dat hij reeds nu kan gelden als het kosmische lichaam van Christus. De auteur van Ef. daarentegen heeft oog voor het nog onvoltooide karakter van de kosmos en voor het daarin resterende kwaad. Zijn visie op de verhouding tussen Christus en kosmos is dynamischer, daar hij ervan uitgaat dat Christus nog bezig is de kosmos aan zich te onderwerpen. Hierin lijkt de auteur van Ef. meer op Paulus dan op de auteur van Kol., ofschoon hij evenals de auteur van Kol. van mening is dat Paulus' verwachting van een spoedig einde van de kosmos bijstelling behoeft. De bijstelling die in Kol. geschiedt vindt de auteur van Ef. echter eenzijdig en daarom ontwerpt hij zijn brief als een commentaar op Kol. waarin hij de volgende gedachtegang ontwikkelt.

Het thema van de gehele brief, aangegeven in de tweede sectie, bestaat daaruit dat de kosmos in de volheid van de tijd weer onder één hoofd, Christus, bijeengebracht zal worden (1:9-10). Het gaat om het uiteindelijke volledige herstel van de kosmos. In de derde sectie biedt de auteur van Ef. zijn eerste uitwerking van dit thema, waaruit blijkt dat het hoofdthema van het herstel van de kosmos in zijn denken onlosmakelijk verbonden is met het thema van de kerk. Een belangrijke stap in het proces waarin de gehele kosmos onder één hoofd bijeengebracht wordt, bestaat uit Christus' troonsbestijging in de hemelen waar hij gesteld is boven alle machten en krachten van de kosmos. Sinds zijn troonsbestijging is Christus als hoofd over de kosmos aan de kerk gegeven, wat wil zeggen dat zijn kosmische heerschappij alleen nog binnen de kerk ervaren wordt. De kerk is reeds volledig met Christus vervuld terwijl Christus nog bezig is de kosmos buiten de kerk te vervullen (1:20-23; vgl. I Kor. 15:23-28).

Uit het vervolg van Ef. blijkt dat de kerk in dit proces een rol krijgt toebedeeld. Om deze reden wordt in de eerste nieuwe sectie de kerk eerst onafhankelijk van haar kosmische rol geïntroduceerd als een gemeenschap die aan alle volken een staatsburgerschap verleent waardoor men tot de huishouding van God gaat behoren. In welke zin de kerk een kosmische rol heeft, blijkt uit de vierde sectie, waarin gezegd wordt dat de uit alle volken samengestelde kerk de veelkleurige wijsheid van God bekend moet maken aan de kosmische machten en krachten (3:8-11). Om dit te kunnen doen, moet de kerk in staat zijn om zowel

de dimensies van de kosmos te doorgronden alsook de liefde van Christus te kennen (3:18-19; vgl. Rom. 8:38-39). In deze gedachten worden verschillende antiek-wijsgerige en Joodse voorstellingen uit de Grieks-Romeinse periode opgenomen.

De relatie tussen kerk en kosmos komt opnieuw ter sprake in de tweede nieuwe sectie. De kerk kan de wijsheid van God alleen bekendmaken aan de kosmos als zij zelf voldoende geïnstrueerd is. Hiertoe heeft Christus bij zijn opgang ambten ingesteld waardoor de ene kerk (4:1-6) getraind wordt (4:7-12) zodat zij de waarheid leert spreken. Op deze wijze doet de kerk de kosmos (alle dingen) opgroeien tot zijn hoofd, Christus, aan wie het gehele lichaam van de kerk zijn eigen groei ontleent (4:15-16; vertalingen als 'in elk opzicht opgroeien' in plaats van 'alle dingen (de kosmos) doen opgroeien' gaan voorbij aan de kosmologische betekenis van 'alle dingen' in 1:10-11; 1:22-23; 3:9; 4:10). Tegenover Kol. beklemtoont de auteur van Ef. dat de kerk en (nog) niet de kosmos het lichaam van Christus is, hoewel de kerk wel is aangelegd op de kosmos. De kerk incorporeert de kosmos als het ware geleidelijk door de kosmische machten te overtuigen van Gods wijsheid (3:10), zodat Christus uiteindelijk de gehele kosmos met zichzelf vervuld zal hebben (4:10; 1:22-23). Deze gedachte van het vervullen van de kosmos is Grieks-wijsgerig, zoals ook de gedachte van de nauwe verwantschap tussen de kerkgemeenschap, de kosmos en God gelijkenis vertoont met de stoïcijnse voorstelling van de kosmische stad waartoe God, de kosmische machten en de wijzen behoren.

De thematiek van kerk en kosmos wordt na de ethische secties van Ef. tegen het einde van de brief nog eenmaal kort en krachtig ter sprake gebracht in de derde nieuwe sectie. Hierin roept de auteur van Ef. de kerk op om strijd te voeren tegen de kosmische machten en krachten en tegen de planetaire beheersers van de kosmos. Dit moet gebeuren met behulp van het woord van God (6:17; vgl. 3:10).

TAAL EN STIJL

De auteur van Ef. heeft zijn brief ontworpen als een brief die parallel loopt aan Kol. en daarop een commentaar vormt. Enerzijds is hij van Kol. afhankelijk, anderzijds ontwikkelt hij een eigen gedachtegang. Dit bereikt hij door het stijlmiddel van samenvloeiing (conflatie), waardoor voortdurend passages uit Kol. worden overgenomen, met elkaar in verband worden gebracht en vermengd worden met de eigen visie van de auteur van Ef.

INTERTEKSTUELE RELATIES

De intertekstuele relaties zijn als volgt:

- De auteur van Ef. is bewust literair afhankelijk van Kol. omdat hij daarop zijn commentaar wil geven.
- Een directe relatie is er ook met de authentieke brieven van Paulus, in ieder geval met I en II Korintiërs, I Tessalonicenzen en Romeinen.
- Anders dan Kol. kent Ef. wel ontleningen aan de Joodse Schrift, maar alleen in de drie nieuwe secties en in de ethische secties. De afwezigheid van etnisch onderscheid in de kerk wordt gestaafd met Jesaja 57:18-19 (NIEUW I); Christus' gave van de ambten in de kerk met Psalm 68:19 (NIEUW II); en het aantrekken van de wapenrusting van God met

Jesaja 59:17 en 21 (NIEUW III). Ontleningen aan de Wet, de Profeten en de Psalmen worden ook gebruikt als ondersteuning voor de ethische secties.

LITERATUUR

- D.L. Balch, 'Household Codes', in: *Anchor Bible Dictionary* (New York 1992), dl. 3, pp. 318-320.
- R.E. DeMaris, *The Colossian Controversy*, Sheffield 1994.
- J. Dupont, *Gnosis: La connaissance religieuse dans les épîtres de saint Paul*, Brugge/Parijs 1949.
- G.H. van Kooten, *The Pauline Debate on the Cosmos*, Leiden 2001.
- G.H. van Kooten, *Paulus en de kosmos*, Zoetermeer 2002.
- G.H. van Kooten, *Cosmic Christology in Paul and the Pauline School*, Tübingen 2003.
- A.T. Lincoln en A.J.M. Wedderburn, *The Theology of the Later Pauline Letters*, Cambridge 1993.
- M. Schofield, *The Stoic Idea of the City*, Chicago 1999².
- E. Schweizer, *Der Brief an die Kolosser*, Zürich 1989³.
- R. Schwindt, *Das Weltbild des Epheserbriefes*, Tübingen 2002.

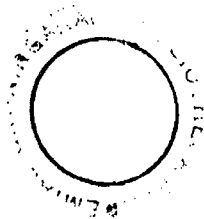
DE BIJBEL LITERAIR

*Opbouw en gedachtegang
van de bijbelse geschriften
en hun onderlinge relaties*

Onder redactie van

Jan Fokkelman en Wim Weren

Uitgeverij Meinema, Zoetermeer
Uitgeverij Pelckmans, Kapellen

Vormgeving: Studio Anton Sinke,
Nieuwerkerk a/d IJssel

ISBN 90 211 3908 1 (Nederland)
ISBN 90 289 3298 4 (België)

NUR 702
D/2003/0055/107

© 2003
Uitgeverij Meinema, Zoetermeer;
Uitgeverij Pelckmans, Kapellen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.